

mincöt leggyakoribb szakkifejezését, mint például a chat room, netiquette, SMS, URL (és közreadja a kulturált internetezés, emailezés és SMS-ezés nyelvének néhány alapszabályát is). A mértékegységeket tartalmazó függelékéből kiemelendő a 10^5 és 10^{18} , illetve a 10^{-1} és 10^{-18} közötti előtagok listája a deca-tól az exa-ig, illetve a deci-től az atto-ig. Kedves kuriózum az állatcsoportok neveit tartalmazó összeállítás olyan elemekkel mint „a sloth of bears”, „a clowder or glaring of cats”, „a muster, parcel, or rookery of penguins”, „a pack or rout of wolves”, „a zeal of zebras”.

Hasznos függelékek a gyakran eltévesztett helyesírású szavak listája és a gyakran összevetett szavak (például biennial – biennial, councillor – counsellor) listája is, csak persze a megfelelő pillanatokban jó ha eszünkbe jut, hogy szükségünk van rájuk. A többi függelék-ről a szókincs kapcsán már esett szó, csupán a teljesség kedvéért megemlíthetjük még a kémiai elemek jegyzékét, amely a vegyjeleket és az atomszámokat is közli, és a független országokat fővárosukkal, területükkel, népességükkel és pénznemeikkel együtt felsoroló listát.

A szótárhoz tartozik egy zsebben hordható kisokos „A survival guide to everyday English” címen. Kevéske tartalmából a gyakran hibásan írt szavak, az egymással gyakran összetévesztett szavak, az angol-amerikai megfeleltetések és az elektronikus kommunikációban használt rövidítések nyúl farknyi listái mellett az angol, a kontinentális és az amerikai ruha- és cipőméretek összehasonlító táblája nyújtja a leghasznosabb információt.

Kinek érdemes beszereznie az „Oxford Compact English Dictionary”-t? Kétségtelen hátránya a szótárnak, hogy a nem angol anyanyelvű olvasó hiányolhatja a kiejtés megszokott jelölését, hiányzik a szavak elválasztási pontjainak megjelölése, és sokszor nagyon hiányoznak az értelmezések mellől a szavak tényleges megértését támogató példák. A szótár beszerzése mellett érvelnek viszont a rendkívül világosan szerkesztett, egyszerű felépítésű szócikkek, a szavak eredetére vonatkozó adatok, a szóhasználati útmutatók, a rövidítések és a nyelvészeti szakzsargon szinte teljes kiküszöbölése, és elsősorban a más szótárakból hiányzó szavak tekintélyes száma, általában a szókincs gazdagsága és változatossága. A szótár számos olyan szót és jelentést tartalmaz, amelyek nincs meg a jelenlegi legteljesebb Angol-magyar nagyszótárban. Mindennek köszönhetően az OCED nemcsak egy-egy konkrét szó kikeresésére használható, hanem élvezettel böngészhető izgalmas olvasmány is, amelyből rengeteget lehet tanulni, olvasgatása nemcsak a nyelvtudást, hanem az általános műveltséget is fejleszti.

Végeredményben azt mondhatjuk, hogy az OCED-et egyrészt azok számára ajánljuk, akik már jól tudnak angolul, másrészt középfeladói szinttől kezdve jó lelkiismerettel ajánlható egy egynyelvű tanulói szótár kiegészítéseként, például az OALD mellé második szótárként.

Catherine Soanes (szerk.) (2003): *The Oxford Compact English Dictionary (OCED)*. Oxford University Press, Oxford. 2nd ed.

Szöllősy Éva
Nyelvtudományi Intézet, MTA

Az Európai Unió hivatalos kifejezéstára

Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk egyik jelentős hozadéka az Unió-s jogi és közigazgatási terminológia összegyűjtése és megjelentetése. Előzményként az Európai Unió-s jogszabályok hozzávetőlegesen százezer oldalt kitevő szövegének fordítási és lektorálási munkája áll, melyet gyakran neveznek az új évszázad legnagyobb fordítási projektjének.

A magyar nyelv 2004-től, a csatlakozás időpontjától az Európai Unió hivatalos és munkanyelve lett, ezért a csatlakozás időpontjáig a teljes hatályos közösségi joganyagot magyar nyelvre kellett fordítani. A fordítási munkát közbeszerzési eljárással különböző vállalkozások végezték. A fordítási folyamatot az Igazságügyi Minisztérium Fordításkoordináló Egysége fogta össze. A terminológiai egységesítés a terminológiai munkacsoport feladata volt, és a fordított joganyagokból összeállított terminológiai adatbázis alapján készült ez az itt bemutatandó szótár.

E terminológiai adatbázis az Igazságügyi Minisztérium honlapján (<http://www.im.hu>) elérhető, és mind a minisztériumi munkatársak, mind a küldő fordítók, terminológusok, jogászok, nyelvészek számára fontos forrássá vált. (Ne felejtjük azonban, hogy az Európai Unió joganyaga kizárólag az Unió Hivatalos Lapjában kihirdetett nyomtatott változatában tekinthető hitelesnek, tehát a változásokról érdemes folyamatosan tájékozódni.) Az említett adatbázis négynyelvű terminológiai szótár: magyar, angol, német és francia nyelven találhatók meg benne a terminusok. E négynyelvűsítésnek gyakorlati haszna is van: az uniós szövegek fordítása során olyan esetekben bír jelentőséggel, amikor az angol szöveg alapján nem dönthető el egyértelműen az adott szó jelentése, és ilyenkor a francia vagy a német megfelelő segíti a fordítót a pontos magyar jelentés megtalálásában. További segítség, hogy szakterületi besorolásokat is tartalmaz az adatbázis, és azt is, hogy milyen jogszabályokból került az adott terminus az anyagba.

Természetesen a terminusok egy részének már eddig is létezett magyar megfelelője, ezeket egyszerűen össze kellett gyűjteni és szükség esetén állást kellett foglalni az egységesítésükről. Kutatást kellett azonban végezni egyes szakmai kifejezések esetében. A tisztán jogi terminusokról a jogi lektorok határoztak, az uniós terminusokat az addigi használat szabta meg, a további szakmai terminusokról pedig az adott szakmák szakértőinek bevonásával (szaktárcák, szakmai intézmények, felkért szakértők) a terminológiai csoport döntött. A magyar terminológia megteremtésére mindössze néhány év állt rendelkezésre, hatalmas feladatnak bizonyult, és hosszas egyeztetéseket kívánt, amelyeken elsődlegesen az értelmezés pontosságát és egyértelműségét kellett szem előtt tartani – a szépség csak másodlagos szempont volt.

A legtöbb problémát a közösségi jog különleges terminusai jelentették, mint arról a kifejezéstár előszavában *Várnai Szabó Szilvia* vezető szerkesztő és *Számadó Tamás* tájékoztatója a használókat. Ilyen jellegzetes példa az angol 'directive' terminus, amelynek a helyes magyar fordítása 'irányelv' (és nem direktíva); az 'Advocate-General' jelentése 'főtanácsnok' (és nem főügyész); a 'Rules of Procedure' ekvivalense 'eljárási szabályzat' (és nem házszabály vagy ügyrend). Értelmezési probléma a 'resident' esete, ennek többféle ekvivalensére két szócikket találunk:

resident [JOG] [*See also the other "resident" entry.*] ◇ **HU** lakó [*Magánszemélyek esetében.*] ◆ lakóhellyel rendelkező [*Magánszemélyek esetében.*] ◇ **FR** résident ◇ **DE** Wohnsitz haben ◆ Wohnort haben

resident [JOG] [*See also the other "resident" entry.*] ◇ letelepedett [*A legtöbb esetben így fordítható, elsősorban gazdasági összefüggésben.*] ◆ rezidens [*Statistikai és pénzügyi statisztikai szövegekben (ESA, EKB-dokumentumok) így fordítandó – természetes és jogi személyekre is vonatkozik.*] ◇ **FR** résident ◇ **DE** Gebietsansässiger ◆ gebietsansässig

Az uniós szövegek (és természetesen más jellegű, például jogi, szakmai szövegek) esetében igen fontos a terminusok egységes használata. Mint a szótár előszavában olvasható: „Fontosnak tartjuk, hogy e kifejezések használatához lehetőség szerint mindenki ragaszkodjon, és nemcsak azoktól kérjük ezt, akik a jogszabályszovegeket vagy azok tervezeteit fordítják, hanem igazából mindenkitől, aki uniós szövegeket fordít”.

A szótár nyomtatott és elektronikus verzióban kapható, de aki a nyomtatott változatot – a könyvet – megvásárolja, CD lemezen megkapja vele együtt számítógépen használha-

tó formában is. Ha valaki megelégszik az elektronikus változattal, egy jelszó birtokában egyszerűen letöltheti a MorphoLogic Kft. honlapjáról. (<http://www.morphologic.hu>) Az elektronikus, letölthető szótár óriási előnye a folyamatos frissíthetőség. A szótár ára elég magas, de a fordítóknak, jogászoknak és más szakembereknek fontos és nélkülözhetetlen segédeszköz, így mindenképpen megéri a ráfordítást.

Nem szabad elfeledkeznünk a nyomtatott szótár külsejéről sem: szép kivitelű, tartós kötésű munka, finom bibliapapírra nyomva – ezt a majd 2000 oldalt csak ilyen minőségben volt szabad kiadni. A szócikkek a kis betűméret ellenére könnyen olvashatók – ami a tervezők, *Kis Balázs* és *Kis Ádám*, valamint a nyomda munkáját dicséri.

A nyomtatott változat – a könyv – az előszó és használati útmutató után négy nagy fejezetből áll, amelyekből a szemléletesség kedvéért egy-egy szócikket mutatunk be.

Példa az angol–magyar–francia–német szótári részből:

act intended to produce legal effects vis-a-vis third parties [JOG] ◇ **HU** harmadik személyekre joghatással járó aktus ◇ **FR** acte destiné à produire des effets juridiques vis-à-vis des tiers ◇ **DE** Handlungen mit Rechtswirkung gegenüber Dritten [*Forrás: EK-Szerződés, 230.cikk (Amsterdam)*]

Példa a magyar–angol–francia–német szótári részből:

előfeszítő szerkezet 31000L0003 [KÖZLEKEDÉS, SZÁLLÍTÁS: Közút, gépjárművek] ◇ **EN** pre-loading device ◇ **FR** dispositif de précharge ◇ **DE** Gurtstrammer

A címszó után található szám az úgynevezett „CELEX-szám”. Ez annak az uniós jogszabálynak az azonosítója, amely az adott terminust tartalmazza vagy definiálja. Egyéb esetekben a forrásmegjelölést alkalmazzák.

Példa a francia–angol–magyar mutatóból:

investissement immobilier ◇ **EN** investment in real estate ◇ **HU** ingatlanbefektetés

Példa a német–angol–magyar mutatóból:

Entwurf einer internationalen Norm ◇ **EN** Draft International Standard ◇ **HU** nemzetközi szabványtervezet

Az angol–magyar–francia–német rész és a magyar–angol–francia–német rész teljes szótárak, amelyekben a szócikkek részletesen tartalmazzák a címszavak témabesorolását, a forrásmegjelölést és ahol lehetett, a definíciót is. A szócikkekben ezen kívül a használt rövidítések is megjelennek, sőt az egyes rövidítések utaló címszavakként is megtalálhatók, például az angollal kezdődő részben:

SAP *See* State Audit Office

SB *See* Solomon Islands

SCIC *See* Joint Interpreting and Conference Service

A magyarral kezdődő részben:

BV L.: Bouvet-sziget

BVD L.: Szarvasmarhák vírusos hasmenése

BYR L.: belarusz rubel

A gyűjtemény az egyes kifejezések magyar kiejtését tartalmazza, segítve ezzel nem csak a helyes és egyértelmű írásbeli használatukat, de a helyes kiejtés rögzítését is. A magyar nyelvű terminológia használatát más magyar, egy- vagy kétnyelvű szótárak esetében is elősegítheti, hiszen például számtalan olyan kifejezés szerepel, amelyek a számítástechnika területén vagy a köznyelvben is gyakran használatosak, mint például 'data access control' (adathozzáférés ellenőrzése), 'data collection' (adatgyűjtés), 'data group' (adatsoport), 'data medium' (adathordozó), 'datafile' (adatfájl), 'kit' (készlet), 'laptop computer' (hordozható számítógép).

Az elektronikus szótár telepítésének és használatának módját a nyomtatott változat is tartalmazza. A könyv négy része az elektronikus változatban egyetlen adatbázisban található, ebben mind a négy nyelven lehet keresni. Az elektronikus szótárt működtető program a cég más termékeiből jól ismert fejlesztés, a MoBiMouse Plus, amelyet úgy is használhatunk, ha csak háttérprogramként működtetjük: ilyen esetekben az olvasott szöveg egy szava fölött tartott egérmutató automatikusan megjeleníti az adott szó vagy kifejezés szótárban található jelentését.

„Az Európai Unió hivatalos kifejezéstára”-nak megjelentetése (ráadásul a magyar piacon szokatlanul gyors megjelentetése) fontos esemény nem csak a gyakorlati munka – például jogi és államigazgatási szövegek fogalmazása, megértése és fordítása – szempontjából, de elméleti munkák végzéséhez is nagy segítséget nyújthat, például a lexikográfia, a terminológia, a fordítástudomány területén. Az egységes magyar terminológia meghonosodása, a terminológiai adatbázisok kialakítása első, jelentős lépéseként üdvözölhetjük e kiváló munkát.

Várnai Judit Szilvia (vezető szerk., 2004): *Az Európai Unió hivatalos kifejezéstára. Angol–magyar–francia–német. Official Terminology of the European Union. English–Hungarian–French–German.* MorphoLogic – SZAK Kiadó, Budapest – Bicske.

Fóris Ágota
PTE